

مرکز علمی و فناوری کشورهای غیر متعهد و دیگر کشورهای در حال توسعه NAM S&T Centre

تدوین و ترجمه: محمدعلی انتظاری

مقدمه

جنبش کشورهای غیرمتعهد به گروهی از کشورها اطلاق می‌گردد که رسماً با هیچ‌کدام از قدرت‌های بزرگ هم‌پیمان نمی‌باشند. تاکنون و تا سال ۲۰۱۱ این جنبش دارای ۱۱۸ عضو ثابت و ۲۰ عضو ناظر می‌باشد. این سازمان در سال ۱۹۶۱ و در شهر بلگراد که، پایتخت یوگسلاوی سابق تاسیس گردید. ایده‌ی اصلی تاسیس این سازمان از جانب "جوزپ بروز تیتو" رئیس‌جمهور سابق یوگسلاوی و "جواهر لعل نهرو" اولین نخست‌وزیر هند، دومین رئیس‌جمهور مصر "جمال عبدالناصر"، اولین رئیس‌جمهور غنا "کوامه کروما" و اولین رئیس‌جمهور اندونزی "سوکارنو" بوده است. تمامی این پنج رهبر، مدافعین برجسته جریان کشورهای در حال توسعه و مستقل جهان بین کشورهای بلوک غرب و شرق در زمان جنگ سرد بوده‌اند. در واقع آنچه این کشورها را به هم نزدیک می‌کند، برخلاف دو بلوک شرق و غرب، نه وحدت نظامی و همبستگی سیاسی و اقتصادی، بلکه ایستادگی در برابر نفوذ قدرت‌های بزرگ (که استقلال سیاسی آنها را تهدید می‌کنند) و کوشش برای از میان بردن استعمار سیاسی و اقتصادی و پشتیبانی از جنبش‌های آزادی‌خواه و ضد استعمار است. به عبارت دیگر عوامل گردهم آورنده آنها بیش از آن‌که بر اساس همسانی و همبستگی باشد، بر اساس نفی قدرت‌های سلطه‌جویی است که وضع آسیب‌پذیر هریک از آنها را تهدید می‌نماید.

جنبش غیر متعهدها هیچ‌گاه سازمانی رسمی نبوده است اما همواره مرجعی برای معرفی کشورهای بوده است که در کنفرانس سران کشورها و دولت‌های غیرمتعهد در سال ۱۹۶۱ شرکت نموده‌اند. واژه "غیر متعهدها" خود برای اولین بار از متن سخنرانی جواهر لعل نهرو در سال ۱۹۵۴ در کلمبو استخراج شده است. در آن سخنرانی لعل نهرو بر روی پنج مشخصه اصلی کشورهای غیرمتعهد تاکید نمود. این پنج اصل بعدها به عنوان شاخص‌های اصلی اعضای جنبش کشورهای غیرمتعهد گردید.

این پنج اصل عبارتند از:

- احترام متقابل اعضا به حق حاکمیت و تمامیت ارضی همه کشورهای عضو
- عدم تجاوز به سایر کشورهای عضو
- عدم دخالت در امور داخلی یکدیگر
- برابری و منافع متقابل
- همزیستی مسالمت‌آمیز

یکی دیگر از زمینه‌های شکل‌گیری جنبش عدم تعهد، کنفرانس کشورهای آسیایی و آفریقایی بود که در سال ۱۹۵۵ در شهر باندونگ اندونزی برگزار شد. این کنفرانس یک اجتماع جهان سومی به شمار می‌رفت که برای نخستین بار کشورهای نوظهور آسیای و آفریقایی را گردهم می‌آورد. این کنفرانس مقدمه‌ای بر شکل‌گیری نهضت عدم تعهد بود که در آن ۲۹ کشور با جمعیتی بالغ بر یک میلیارد و صد و پنجاه میلیون نفر شرکت داشتند.

هم‌اکنون ۱۱۸ کشور دنیا که تقریباً بیش از دو سوم اعضای سازمان ملل متحد را تشکیل می‌دهند، عضو جنبش عدم تعهد می‌باشند. ایران نیز یکی از اعضای این جنبش می‌باشد. از مجموع اعضای جنبش عدم تعهد، ۵۳ کشور از قاره آفریقا، ۳۸ کشور از قاره آسیا، ۲۶ کشور از آمریکای لاتین و یک کشور از اروپا (بلاروس) عضو رسمی جنبش هستند و هائیتی و سنت‌کیتس و نویس دو عضو جدید این جنبش می‌باشند که در اجلاس سران عدم تعهد در هاوانا به آن پیوستند. ۱۵۰ کشور و ۷ سازمان بین‌المللی نیز عضو ناظر جنبش عدم تعهد می‌باشند.

سری لانکا (۲۰۰۴ و ۲۰۱۰) و در نهایت زامبیا (۲۰۰۸) برگزار شده است. از اهداف اصلی این مرکز توسعه هم‌زمان و دوطرفه همکاری‌های بین دانشمندان و صاحبان فناوری با سازمان‌ها و مراکز علمی تمامی کشورهای غیر متعهد و کشورهای در حال توسعه می‌باشد که به ارتباط مستحکم و نزدیک دو مرکز ملی و محلی هر کشور خواهد انجامید. این رویکرد به عنوان تبادل اطلاعات در زمینه‌های توانایی‌های فناوری هریک از کشورهای عضو و کمک به توسعه همکاری‌های فناوری و انتقال فناوری میان آن‌ها، به نگهداری و ارائه خدمات به متخصصین فناوری با توانایی‌های بالا جهت استفاده از قابلیت‌های آن‌ها بوسیله کشورهای عضو منجر خواهد شد. این همکاری‌ها می‌تواند به‌طور مثال در قالب حمایت از پروژه‌های تحقیق و توسعه مشترک و برنامه‌های آموزشی دو طرفه و یا با شرکت چند طرف بر پایه زمینه‌های انتخاب شده و مرتبط با فناوری‌های برتر هر کشور صورت پذیرد.

در کنفرانس بین دولتی مشورتی کارشناسان (IGCCE) که با موضوع فناوری‌های نو و پیشرفته در کشورهای غیر متعهد و دیگر کشورهای در حال توسعه در سال ۱۹۸۸ در دهلی نو برگزار گردید، تصمیماتی در طی نشست‌های مختلف دفتر هیأت رئیسه مرکز بین کشورهای عضو گرفته شد. تعداد زیادی زمینه‌های کاری مثبت و سودآور برای مرکز مشخص گردید که مستقیماً به مسائل کشورهای در حال توسعه مربوط می‌شد. این تصمیمات شامل زمینه‌هایی چون بیوتکنولوژی کشاورزی، مسائل ایمنی زیستی و اخلاق زیستی، محیط زیست، اکولوژی، فرآیند غذایی، علم و مهندسی مواد پیشرفته و پیچیده، مهندسی ساختمان، میکروالکترونیک، فناوری اطلاعات و ارتباطات، منابع انرژی خاص، مدیریت بلایای طبیعی، موزه‌ها و مراکز علمی، حفاظت از حقوق سرمایه‌های فکری و دانش بومی، قوانین علم و فناوری، شراکت بین مراکز دولتی و خصوصی برای ابداعات فناورانه، انتقال فناوری، علم و فناوری برای جامعه و در نهایت علم و فناوری برای زنان بوده است.

مرکز همراهی تنگاتنگی با بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی جهت اجرایی کردن اهداف و برنامه‌های خود دارد. همین‌طور این مرکز ارتباط‌های مناسبی نیز با سازمان‌های بین‌المللی بین دولتی دارد که تعدادی از آن‌ها عبارتند از: ASEAN، کمیته علوم و فناوری (ASEAN, Asia-Pacific Telecommunity APT)،

مرکز علم و فناوری کشورهای غیر متعهد و دیگر کشورهای در حال توسعه NAM S&T Centre

مرکز علوم و فناوری کشورهای غیر متعهد و دیگر کشورهای در حال توسعه (NAM S&T Centre) در آگوست سال ۱۹۸۹ و در شهر دهلی نو، به عنوان سازمانی با رویکردی بین دولتی و با مباحث فراوانی که در اجلاس سران غیر متعهد پنجم، ششم و هفتم صورت پذیرفت، آغاز به کار نمود. این اجلاس‌ها به ترتیب در کلمبو (۱۹۷۶)، هاوانا (۱۹۷۹) و دهلی نو (۱۹۸۳) تشکیل گردیدند. اساسنامه این مرکز در نیویورک و در فوریه ۱۹۸۵ به تصویب اکثریت نمایندگان تام‌الاختیار دولت‌ها و وزارتخانه‌هایی که با موضوعاتی از قبیل علم، صنعت و فناوری در ارتباط می‌باشند، رسید.

ساختار ریاست مرکز علوم و فناوری NAM ترکیبی از هیأت رئیسه، که متشکل از نمایندگان تمامی کشورهای عضو است، و دبیرخانه‌ای به ریاست رئیس کل می‌باشد. برای هر قسمت از هیأت رئیسه، یک رئیس، دو معاون و یک سخنگو انتخاب می‌گردد که با یکدیگر دفتر هیأت رئیسه را تشکیل می‌دهند. مسئولین کنونی این دفتر "پروفیسور ماجد الشربینی" (Prof. Maged El-Sherbiny) رئیس آکادمی علمی-تحقیقاتی و فناوری مصر (ASRT) به عنوان رئیس، خانم "مامپی مابوسلا"، رئیس دپارتمان همکاری‌های چندجانبه افریقا در افریقای جنوبی و دکتر "رامسامی"، رئیس دپارتمان علوم و فناوری دولت هندوستان به عنوان دو معاون رئیس می‌باشند. علاوه بر این "دکتر خورخه لوئیس فرناندز کامرو" رئیس DCI-CITMA، از وزارت علوم، فناوری و محیط‌زیست کوبا با عنوان سخنگو انتخاب شده است. دبیرکل کنونی این مرکز "پروفیسور آرون پی. کولشرشتا" (Prof. Dr. Arun P. Kulshreshtha) از کشور هند می‌باشد.

هیأت رئیسه مرکز یک نشست اضطراری در سال ۱۹۸۹ در هند تشکیل داده است. علاوه بر این دوازده نشست سالانه نیز در بنگلادش (۱۹۹۷)، کوبا (۱۹۹۱)، مصر (۱۹۹۲، ۱۹۹۶، ۲۰۰۲ و ۲۰۰۹)، هند (۱۹۸۹، ۱۹۹۰، ۱۹۹۳ و ۱۹۹۹)، اندونزی (۲۰۰۵) و نپال (۱۹۹۴) تشکیل گردیده است. به همچنین نشست‌هایی که دفتر هیأت رئیسه جهت دوره و گزارش دهی برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که مرکز عهده‌دار آن بوده است نیز در کلمبیا (۱۹۹۷)، کوبا (۲۰۰۶)، هند (۱۹۹۱، ۱۹۹۲، ۱۹۹۳، ۱۹۹۴، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۳)، اندونزی (۲۰۰۰)، موریسیوس (۲۰۰۱)،

این مرکز با ایفای نقش به‌عنوان محل تبادل اطلاعات در زمینه‌ی توانایی‌های فناوری و انتقال فناوری هریک از کشورهای عضو و کمک به توسعه همکاری‌های فناوری و انتقال فناوری میان آن‌ها، ارائه خدمات تخصصی به متخصصین فناوری را تسهیل می‌نماید

زندگی، حمل و نقل و غیره باشد که بوسیله مؤسسه میزبان تقبل می‌گردد. علاوه بر این چند فرصت تحقیقاتی دیگر نیز به صورت مشترک با مؤسسه ZMT برمن نیز در اختیار اعضا قرار می‌گیرد که شامل پرداخت هزینه ماهیانه ۱۰۰۰ یورو برای حق اسکان، خوراک و دیگر هزینه‌های محقق می‌باشد.

در حوزه فناوری و انتقال فناوری نیز امکان دسترسی و استفاده اعضا به بانک‌های اطلاعاتی متنوع و کاملی که بوسیله مرکز علم و فناوری کشورهای غیرمتعهد آماده شده است، برای متخصصین در حوزه‌ها و کشورهای مختلف مهیا می‌باشد. امکان دسترسی و بهره‌برداری از این بانک‌های اطلاعاتی در کشورهای مختلف، فرصت همکاری در پروژه‌های متنوع در حوزه‌های فناوری را به متخصصین و اعضای مرکز می‌دهد.

قابل ذکر است متخصصین کشورهای غیرمتعهد و در حال توسعه می‌توانند از امکانات این سازمان برای برپایی دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی استفاده نمایند. مرکز اقدام به کمک به متخصصین و دانشمندان می‌نماید تا در کشورهای مختلفی که عضو مرکز می‌باشند، دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی برگزار کنند و از مزایای مادی و مالی آن نیز بهره‌مند گردند.

جهت افزایش اطلاعات اعضا و به روز بودن آن‌ها از عملکردها، برنامه‌ها و دستاوردهای مرکز، خبرنامه‌ای برای اعضا ارسال می‌گردد. این خبرنامه حاوی اطلاعاتی در خصوص رویدادهای مهم علمی، دستاوردهای علم و فناوری و پیشرفت‌ها به خصوص در کشورهای در حال توسعه و هم‌بنظر فعالیت‌های جاری در مرکز علم و فناوری کشورهای غیرمتعهد می‌باشد. همگام با خبرنامه، تارنمای این مرکز به آدرس اینترنتی www.namstct.com نیز همواره اقدام به به‌روز رسانی عملکرد این مرکز می‌نماید.

با توجه به نیاز روزافزون همگرایی بین متخصصین و صنعت، و هم‌بنظر انتقال و به‌روزآوری فناوری‌های جدید در کشورهای در حال توسعه و غیرمتعهد، این مرکز وظیفه‌ای سنگین و مهم را بر دوش خود احساس می‌کند. این وظیفه با همکاری کامل بیسن تمامی کشورهای عضو غیرمتعهدها در چهارچوب روابط صنعتی، علمی و فناوری قابل دسترسی خواهد بود. برگزاری نشست‌ها و کارگاه‌های تخصصی در حول محور فناوری‌های جدید، این روابط را مستحکم‌تر و رسیدن به این اهداف را تسهیل می‌نماید.

مرکز آسیا و اقیانوسیه انتقال فناوری (APCTT)، مرکز علوم فضایی و آموزش فناوری آسیا و اقیانوسیه (CSSTEAP)، کمیسیون علوم و فناوری توسعه پایدار جنوب (COMSATS)، مرکز بهداشت عمومی (CSC)، دفتر هماهنگی کشورهای غیر متعهد، مرکز همکاری‌های صنعتی جنوب- جنوب کشورهای غیرمتعهد و بسیاری سازمان‌های دیگر.

اهداف و مأموریت مرکز علمی و فناوری کشورهای غیر متعهد

همانطور که اشاره شد، یکی از مهم‌ترین و کلی‌ترین اهداف این مرکز توسعه هم‌زمان و دو طرفه همکاری‌های بین دانشمندان و صاحبان فناوری با سازمان‌ها و مراکز علمی تمامی کشورهای غیرمتعهد و کشورهای در حال توسعه می‌باشد. با این وجود می‌توان اهداف و مأموریت‌های این مرکز را به شرح زیر تعریف نمود: ترویج امور اجرایی، مانند برنامه‌های همکاری‌های اقتصادی بوسیله استراتژی مشترک برای همکاری در زمینه علم و فناوری. این موضوع جهت تقویت و توسعه همکاری بین کشورهای غیرمتعهد و دیگر کشورهای در حال توسعه مدنظر قرار می‌گیرد.

■ ترویج بیشترین مقدار ممکن همکاری‌های دو طرفه بین دانشمندان و پژوهشگران با سازمان‌های علمی و فناوری در کشورهای غیرمتعهد و دیگر کشورهای در حال توسعه.

■ ایفای نقش به عنوان محلی جهت تبادل اطلاعات در زمینه‌ی توانایی‌های فناوری هر یک از کشورهای عضو و کمک به توسعه همکاری‌های فناوری و انتقال فناوری میان آن‌ها که نهایتاً منجر به نگهداری و ارائه خدمات به متخصصین فناوری با توانایی‌های بالا جهت استفاده از قابلیت‌های آن‌ها بوسیله کشورهای عضو خواهد انجامید.

■ تشویق و ترویج پروژه‌های تحقیق و توسعه و هم‌بنظر برنامه‌های آموزشی بر پایه تعامل دو طرفه و یا چند طرفه اعضای مرکز در زمینه‌های خاص و مرتبط به یکدیگر.

■ محافظت از حق ثبت دستاوردهای متخصصین و دانشمندان که در حوزه فناوری مشغول به فعالیت می‌باشند و کمک به ارائه خدمات آن‌ها جهت استفاده کشورهای غیرمتعهد و در حال توسعه.

■ کمک به برقراری ارتباط بین مراکز دولتی و منطقه‌ای جهت توسعه و انتقال فناوری.

■ مزایای علمی و امکانات خاص برای کشورهای عضو مرکز علم و فناوری کشورهای غیرمتعهد

یک کشور عضو به عنوان یکی از اعضای هیأت تصمیم‌گیرنده مرکز علم و فناوری کشورهای غیرمتعهد، در بسیاری از تصمیم‌گیری‌های مربوط به خط‌مشی نظیر سیاست‌های راهبردی و عملیاتی مرکز، برنامه‌ریزی و طرح برنامه‌های کاری و تخصیص بودجه‌های مرکز و همچنین تأیید گزارش‌های رییس مرکز، تأثیرگذار می‌باشد. همچنین مرکز، پشتیبانی مالی کامل برای سفرهای بین‌المللی، اسکان و دیگر تسهیلات برای یک نفر از شرکت کنندگان اصلی از هر کشور در هر سمینار، کارگاه آموزشی، دوره‌های آموزشی و دیگر همایش‌هایی که متولی برگزاری آن مرکز باشد، در نظر می‌گیرد. برای هر نفر از شرکت کنندگان بیشتر نیز پذیرایی در محل بصورت رایگان انجام شده و هم‌بنظر حق عضویت آن‌ها در همایش‌ها و مرکز نیز پرداخت می‌گردد. به طور کلی هزینه‌های ثبت‌نام از افرادی که تبعه کشورهای عضو می‌باشند دریافت نمی‌گردد.

یکی دیگر از امتیازاتی که اعضای این مرکز از آن برخوردار می‌باشند " بورس تحصیلی و تحقیقی برای محققین کشورهای عضو " است. این بورسیه شامل پرداخت هزینه‌ها برای متخصصینی از کشورهای غیرمتعهد است که با یکی از مؤسسات آموزشی دیگری (که خود عضو مرکز می‌باشد) بر سر زمینه تحقیقاتی مشترکی به توافق رسیده باشد. این هزینه‌ها می‌تواند شامل کمک هزینه

